

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za psihologiju

**SUVREMENI OBLICI ZAPOČINJANJA ROMANTIČNIH ODNOSA U DOBI
OD 18 DO 25 GODINA**

Diplomski rad

Lucija Šutić

Mentorica: prof. dr.sc. Margareta Jelić

Zagreb, 2018. godina

SADRŽAJ

Uvod	1
<i>Započinjanje romantičnih odnosa kroz povijest</i>	2
<i>Tradicionalno započinjanje romantičnih odnosa</i>	3
<i>Društvene mreže i započinjanje romantičnih odnosa online</i>	5
<i>Suvremeno započinjanje romantičnih odnosa</i>	7
<i>Kulturalne razlike u započinjanju romantičnih odnosa</i>	8
Cilj i problemi	9
Metoda	10
<i>Postupak</i>	10
<i>Instrumenti</i>	11
<i>Sudionici</i>	11
Rezultati	12
<i>Upoznavanje potencijalnih romantičnih partnera</i>	12
<i>Započinjanje romantičnog odnosa</i>	15
<i>Definiranje i razvoj romantičnog odnosa</i>	19
<i>Percipirane razlike u romantičnim odnosima među generacijama</i>	21
<i>Zadovoljstvo sobom i suvremenim oblicima hodanja</i>	23
Rasprava	25
<i>Metodološka ograničenja i buduća istraživanja</i>	29
Zaključak	30
Literatura	31
Prilozi	34

Suvremeni oblici započinjanja romantičnih odnosa u dobi od 18 do 25 godina

Budući da danas postoji velik broj različitih oblika započinjanja romantičnih odnosa u koji se mladi u dobi od 18 do 25 godina mogu upustiti, a upravo razdoblje odraslosti u nastajanju je, prema Eriksonu, obilježeno uspostavom bliskih odnosa, cilj ovog istraživanja bio je opisati suvremene oblike započinjanja romantičnih odnosa koji se javljaju među mladima u dobi od 18 do 25 godina u Republici Hrvatskoj, kao i zadovoljstvo njima. Pritom smo u obzir uzeli i društvene čimbenike koji na njih možda utječu. Istraživanje je provedeno metodom fokusnih grupa u kojima je sudjelovalo 28 mladih, prosječne dobi 22,71 godinu, od čega je bilo 15 muškaraca i 13 žena. Svi sudionici trenutno žive u Zagrebu, a razlikuju se s obzirom na to studiraju li, rade ili su nezaposleni. Utvrđeni trendovi pokazuju kako se mladi najčešće upoznaju u svakodnevnom okruženju, kao što su fakultet ili posao, ili preko prijatelja, a zatim počinju izlaziti na spojeve ili se upuste u jedan od neformalnih oblika romantičnih odnosa koji se razlikuju s obzirom na emocionalnu uključenost i predanost partnera: poziv na seks, seks bez obaveza ili prijateljstvo s povlasticama. Ovi odnosi mogu biti zadovoljavajući ako su u skladu s potrebama koje pojedinaca osjeća, no ako nisu, mogu se negativno odraziti na njegovu psihološku dobrobit.

Ključne riječi: odraslost u nastajanju, tradicionalno hodaње, suvremeno hodaње, zadovoljstvo sobom

Modern dating from the ages 18 to 25

Considering that today there are many different forms of dating among adults from the ages 18 to 25 and that in this period, called emerging adulthood, according to Erikson, we try to establish close relationships, the main aim of this research was to describe modern forms of dating among adults (age 18 to 25) in the Republic of Croatia, as well as their satisfaction with these relationships. We have also considered social factors which could affect modern dating. We have conducted focus groups in which 28 young people have participated (average age was 22,71), 15 male and 13 female. All participants currently live in Zagreb, and some of them are students, some of them are unemployed and some of them have a job. The trend shows that young people meet their potential romantic partners in everyday situations, such as on college or at a working place, or through a friend. Then they start going on a casual dates or start with one of more informal forms of dating, which differ regarding emotional involvement and commitment: booty call, fuck buddy or friends with benefits. These relationships can be satisfying if they satisfy one's needs, but if they do not, they can have negative impact on one's psychological well-being.

Keywords: emerging adulthood, traditional dating, modern dating, self-satisfaction

Uvod

Potreba za pripadanjem i bliskošću jedna je od temeljnih ljudskih potreba. Mnogi ovu potrebu zadovoljavaju pronalaskom životnog partnera, a upravo je hodanje način odabira životnog partnera. Čini se da se kod mladih danas javljaju novi obrasci hodanja, koje je važno prepoznati kako bismo razumjeli koje potrebe zadovoljavaju i na koji se način razvijaju tijekom vremena. Stoga je svrha ovog rada prvenstveno prepoznati suvremene oblike hodanja koji se javljaju u dobi od 18 do 25 godina.

Rana odrasla dob je naziv za životno razdoblje od 20. do 40. godine. U tom razdoblju većina ljudi završi školovanje, pronalazi posao, započinje samostalni život te osniva vlastitu obitelj (Berk, 2008; Schaie i Willis, 2001). Prema Eriksonovoj psihosocijalnoj teoriji, rana odrasla dob obilježena je konfliktom prisnosti nasuprot otuđenosti. Erikson, naime, razlikuje osam stadija razvoja tijekom kojih se ego susreće s različitim konfliktima (Berk, 2008). Konflikt prisnosti nasuprot otuđenosti tjera mladu osobu da uspostavi ravnotežu između obvezivanja na bliske odnose i zadržavanja vlastitog identiteta, prethodno razvijenog tijekom adolescencije (Schaie i Willis, 2001).

Ljudi često navode kako su im se najvažniji životni događaji dogodili tijekom rane odrasle dobi, točnije na prijelazu iz adolescencije u ranu odraslu dob (Martin i Smeyer, 1990; prema Arnett, 2000). To razdoblje od 18. do 25. godine Arnett (2000) naziva *odraslost u nastajanju*. Odraslost u nastajanju je razdoblje nestabilnosti i otkrivanja: mladi odlučuju u kojem će smjeru razvijati karijeru i započinju romantične odnose s ciljem pronalaženja osobe s kojom žele zasnovati obitelj, no pritom ne postoji normativni obrazac razvoja s obzirom na demografska obilježja kao što su radni ili obiteljski status (Arnett, 2000). Budući da je riječ o hektičnom životnom razdoblju u kojem prevladava konflikt prisnosti nasuprot otuđenosti, za pretpostaviti je kako će se upravo u dobi od 18 do 25 godina javiti najrazličitiji oblici hodanja.

Hodanje (eng. dating) je naziv za započinjanje romantičnog odnosa, a definira se kao provođenje zajedničkog vremena s osobom za koju imamo romantični interes i/ili nam je seksualno privlačna, pri čemu to ne znači nužno da dvije osobe idu na formalne spojeve. Ako hodanje traje mjesec dana ili više, prema definiciji prerasta u romantičnu vezu (Furman i Shaffer Hand, 2006). Prema Sternbergovoj triangularnoj teoriji ljubavi, osjećaji partnera u romantičnoj vezi nisu univerzalni. Naime, ljubav sadrži tri

komponente: prisnost, strast i odanost. Dok se prisnost odnosi na osjećaj emocionalne privrženosti partneru, strast je isključivo tjelesna privlačnost između partnera. Odanost se odnosi na odluku pojedinca da će biti predan partneru i njihovom odnosu, tj. odluku o obvezivanju. Dok je strast nužna u kratkotrajnim odnosima, prisnost i odluka u obvezivanju ključne su za dugotrajne romantične odnose. Ovisno o zastupljenosti svake od ovih triju komponenti, partneri osjećaju jednu od sedam vrsta ljubavi: svidanje (prisnost), zaluđenost (strast), ispraznu ljubav (odanost), romantičnu ljubav (kombinacija prisnosti i strasti), prijateljsku ljubav (kombinacija prisnosti i odanosti), prividnu ljubav (kombinacija strasti i odanosti) ili potpunu ljubav (kombinacija prisnosti, strasti i odanosti; Sternberg, 1986).

Bivanje u romantičnoj vezi zadovoljava brojne potrebe: potrebu za intimnošću, seksualne potrebe, potrebu za emocionalnom uključenošću, potrebu za druženjem, potrebu za sigurnošću i potrebu za osjećajem vlastite vrijednosti. Imati romantičnog partnera znači imati osobu s kojom možemo provoditi slobodno vrijeme, s kojom možemo dijeliti svoje misli i osjećaje, na koju se možemo osloniti, ali i s kojom možemo biti tjelesno intimni, bilo da se držimo s tom osobom za ruke ili imamo s njom seksualni odnos (Drigotas i Rusbult, 1992). S druge strane, samci mogu ne samo osjećati se odbijeno, već i osjećati ekonomske posljedice, kao i biti stigmatizirani zbog svog romantičnog statusa (Erber i Erber, 2018). Iz svega navedenog vidljivo je kako hodanje značajno doprinosi dobrobiti pojedinca te je stoga važno proučavati ga i razumjeti kako se ono odvija.

Započinjanje romantičnih odnosa kroz povijest

Brak je stoljećima predstavljao način ostvarivanja ekonomske dobiti ili političke moći, a ne vrhunac odnosa između dvoje ljudi koji se vole (Coontz, 2004). U antičko doba roditelji su dogovarali brakove svoje djece s ciljem povećanja imetka i stvaranja uvjeta za nastavljanje obiteljske loze. Brakovi su bili dogovarani i u srednjem vijeku, no u ovom se razdoblju pojavilo i takozvano udvaranje. I udvarač i djevojka kojoj se on udvarao najčešće su već imali dogovoren brak, no udvarač je, unatoč tome, skladao za nju balade i borio se na turnirima kako bi joj iskazao svoje obožavanje (Schaie i Willis, 2001). Tek u 19. stoljeću prvi se put javlja ideja zasnivanja bračnog odnosa iz ljubavi. Stoga se u Sjedinjenim Američkim Državama, u srednjoj društvenoj klasi javlja običaj u

kojem djevojčina obitelj poziva mladića u posjet (eng. *call*) njihovoj kući radi upoznavanja dvoje mladih. Mladić i djevojka imali su priliku razgovarati nasamo, no budući da su bili na trijemu ili u salonu, zapravo su bili pod nadzorom njezine obitelji (Coontz, 2005).

Početak 20. stoljeća mijenja se prototip žene u Europi i Sjedinjenim Američkim Državama: ona sada odlazi u grad bez pratnje i nosi kratke haljine i, premda se želi udati, ponajprije nastoji ostvariti osobnu slobodu (Soland, 2000; Hahner, 1990; Tignor i sur., 2002; Block, 2002; sve prema Coontz, 2005). Seksualna edukacija putem ženskih časopisa rezultirala je time da žena sama odlučuje hoće li dopustiti muškarcu više od ljubljenja, odnosno milovanja pa je čak trećina žena u 1920-ima stupila u seksualni odnos prije braka. U ovom vremenu slobode i istraživanja mogućnosti, točnije 1914. godine, časopis *Ladies' Home Journal* uvodi pojam *date* (hrv. spoj). Dok je u 19. stoljeću susret inicirala djevojka, odnosno njezina obitelj, sada spoj inicira mladić. Ako djevojka pristane na spoj, dvoje mladih odlazi na neko javno mjesto, primjerice na sladoled ili u kino, a mladić pokriva eventualne troškove (Coontz, 2005).

Tijekom Velike gospodarske krize i Drugog svjetskog rata, dakle tijekom 1930-ih i 1940-ih godina, sve je snažnija egzistencijalna i socijalna ugroženost, a brak se smatra načinom ostvarivanja osobne sreće (Sirjamaki, 1948; prema Coontz, 2005). Stoga je u društvu ponovno prihvaćena norma ranog ulaženja u brak, u kojem muž prehranjuje obitelj, a žena skrbi o kućanstvu (Coontz, 2005). Ta tipična, prvenstveno američka obitelj, počinje se mijenjati tek 1970-ih godina, kada žene postaju obrazovanije i češće se zapošljavaju, a dolazi i do razvoja tehnologija. Kako se mladi sve duže školuju, povećava se dob ulaska u brak, a s obzirom da žene zarađuju dovoljno da se same prehrane, razvod postaje društveno prihvatljiviji (Erber i Erber, 2018). Osim razvoda, u društvu je sve prihvaćenije samaštvo pa je tako krajem 20. stoljeća najmanji postotak samačkih domaćinstava bio u Grčkoj, no i tih 20% je bilo dvostruko više od prosječnog europskog postotka 1950-ih (Coontz, 2004).

Tradicionalno započinjanje romantičnih odnosa

Ponašanjem pojedinca u romantičnom odnosu upravlja njegov scenarij o romantičnom odnosu. Scenarije općenito definiramo kao kognitivne strukture koje sadrže informacije o ključnim događajima u određenim situacijama, u ovom slučaju o

ključnim događajima tijekom hodanja (Ginsburg, 1988; prema Holmberg i MacKenzie, 2002). Riječ je o normativnom slijedu događaja, koji je specifičan za pojedinu kulturu (Holmberg i MacKenzie, 2002). Holmberg i MacKenzie (2002) zanimao je scenarij o romantičnom odnosu pa su od svojih sudionika, koji su bili u dobi od 17 do 49 godina, tražile da opišu romantičnu vezu od trenutka upoznavanja do odluke para o zajedničkom životu. Nakon što se dvoje ljudi upozna, najčešće na mjestima na kojima se kreću ljudi koji su im slični po demografskim karakteristikama (Berk, 2008), počinju voditi neobavezan razgovor pa s vremenom jednu osobu privuče druga.

Kelley i suradnici (1983; prema Simpson i Harris, 1994) razvili su model privlačnosti koji sadrži P varijable, E varijable, O varijable te interakciju P i O varijable¹. P varijable odnose se na obilježja osobe koju je netko privukao, primjerice, na izraženost njezine potrebe za pripadanjem i potrebe za bliskošću koje ju potiču na kontakt s drugom osobom, na njezinu možebitnu socijalnu anksioznost ili depresiju koje joj otežavaju započinjanje odnosa, ali i na njezina očekivanja od veze. E varijable odnose se pak na fizičku udaljenost pojedinca od osobe koja ga privlači, kao i na fizičku i socijalnu okolinu u kojoj se ovih dvoje ljudi nalazi. O varijable su zapravo karakteristike osobe koja nas je privukla, u prvom redu njezina tjelesna privlačnost i osobine ličnosti. Tako i muškarce i žene privlače partneri koji su iskreni, dragi, odani, inteligentni i s kojima uživaju u razgovoru (Buss i Barnes, 1986; prema Simpson i Harris, 1994). Konačno, interakcija P i O varijable govori o stupnju slaganja između potencijalnih romantičnih partnera. Naime, najčešće nas privlače oni partneri koji su nam slični s obzirom na demografske karakteristike, stavove, osobine ličnosti, stilove ponašanja i tjelesnu privlačnost (Simpson i Harris, 1994), premda nije rijetko da partneri imaju komplementarne osobine, primjerice da jedan traga za uzbuđenjima, dok drugi više voli rutinu (Berk, 2008).

Prema Holmberg i MacKenzie (2002) ako se javi uzajamna privlačnost, normativno ponašanje je da osobe počinju češće razgovarati i bolje se upoznavati te ubrzo slijedi prvi spoj. Ako im se svidjelo na prvom spoju, počinju češće ići na neformalne spojeve, primjerice na piće ili u kino. S vremenom se počinju držati za ruke, grliti i ljubiti te zapravo odnos postaje sve romantičniji. Partneri upoznaju moralna

---

¹ P označava *person* (hrv. osoba), E označava *environment* (hrv. okruženje), a O označava *other* (hrv. drugi ili druga, u ovom kontekstu druga osoba).

načela i vrijednosti druge osobe, počinju brinuti jedno o drugome i, nakon što njihov odnos postane ekskluzivan, sve se više samootkrivaju. Jedno drugome postaju dio svakodnevnih rutine pa sve više vremena provode zajedno i upoznaju prijatelje druge osobe. Osim što postaju najbolji prijatelji, partneri postaju seksualno intimniji te se u konačnici upuštaju u seksualni odnos. Nakon toga izjavljuju ljubav jedno drugome i upoznaju partnerovu obitelj pa počinju obilježavati zajedno posebne prigode, kao što su rođendani ili blagdani. Naposljetku počinju raspravljati o zajedničkoj budućnosti i odlučuju da jedno s drugim žele provesti ostatak svog života. Berk (2008) navodi kako će se veza najvjerojatnije raspasti ako partneri nisu spremni na brak, no čini se da tijekom posljednjeg desetljeća mladi pronalaze alternativna rješenja ovog problema, odnosno započinju raznolike oblike odnosa koji ne ulaze u tradicionalni scenarij opisan u istraživanju Holmbergove i MacKenzijske (2002).

Društvene mreže i započinjanje romantičnih odnosa online

Velike promjene u obrascima hodanja donijela je i računalno posredovana komunikacija. Ulaskom u novo tisućljeće dolazi do procvata društvenih mreža, prvo 2002. godine pojavom *Friendstera*, koji je omogućavao upoznavanje novih prijatelja i romantičnih partnera, zatim 2003. godine *MySpacea* te konačno pojavom *Facebooka*, koji je postao javno dostupan 2006. godine, a deset godina kasnije brojao je 1,3 milijarde aktivnih korisnika. Razvojem pametnih telefona razvio se i sve veći broj društvenih mreža koje se najčešće koriste u obliku aplikacija, poput *Instagrama* i *Snapchata* (Shah, 2016).

Istraživanje provedeno na korisnicima ne samo društvenih mreža, već Interneta općenito pokazalo je kako se učestalim korištenjem Interneta povećava broj interakcija licem u lice s obitelji i prijateljima te da se širi socijalna mreža (Kraut i sur., 2002). Također dolazi do smanjenja osjećaja usamljenosti, a povećanja samopoštovanja i psihološke dobrobiti općenito, no samo kod ekstroverata. Kod introverata osjećaj usamljenosti raste, dok se psihološka dobrobit i samopoštovanje smanjuju. No, društvene mreže ne utječu samo na pojedinca općenito, već i na pojedine aspekte njegovog života, uključujući romantične odnose. Fox i Anderegga (2014) kao najvažniju promjenu navode mogućnost da upoznamo potencijalnog partnera putem društvenih mreža i to razgovarajući s njim, ali i samo pregledavajući njegove profile. Ovi autori

razlikuju pasivne, aktivne i interaktivne strategije prikupljanja informacija o partneru i odnosu s njim. Pasivne strategije uključuju pregledavanje profila i provjeravanje novosti na njima, ali i promjenu statusa veze na vlastitom profilu. Ove se strategije podjednako koriste prije i nakon interakcije licem u lice, no sve su rjeđe nakon što se dvije osobe počnu viđati, odnosno hodati. Aktivne strategije odnose se na dodavanje partnerovih prijatelja i članova obitelji na društvene mreže, dok interaktivne obuhvaćaju komentiranje i sviđanje fotografija i objava, označavanje druge osobe na fotografijama i u objavama te slanje poruka. I aktivne i interaktivne strategije sve su učestalije kako se odnos između dvije osobe produbljuje, pri čemu se najčešće koriste nakon što odnos između partnera postane ekskluzivan (Fox i Anderegg, 2014).

Prva agencija za bračno posredovanje, Introduction, osnovana je još 1940. godine u Sjedinjenim Američkim Državama, a 1965. godine su Jeff Tarr i Vaughan Morrill konstruirali *Operation Match*, prvi računalni servis koji je pomagao ljudima pri upoznavanju potencijalnih romantičnih partnera i to na temelju sličnosti u tome što vole, odnosno ne vole. Prva stranica za *online* upoznavanje, pokrenuta 1995. godine, bila je *Match.com*. Ova stranica nudi ljudima upoznavanje potencijalnih partnera koji su selekcionirani na temelju kriterija koje sami odaberu, primjerice spola, raspona dobi ili hobija. Godine 2004. s radom je krenula stranica *OkCupid* koja omogućava samcima da odgovore na brojna pitanja i pronađu partnera tako da odrede kako osoba treba odgovoriti na ista ta pitanja. Pojavom pametnih telefona ne dolazi samo do pojave sve većeg broja društvenih mreža, već i aplikacija za upoznavanje (eng. *dating apps*). Danas najpoznatija takva aplikacija je Tinder, pokrenuta 2012. godine, koja omogućava korisniku da povuče prst po ekranu i to na desnu stranu² ako mu se prikazana osoba sviđi na temelju dobi i fotografija (Matthews, 2017). Tek ako se osobe međusobno „svajpaju“, aplikacija im omogući da se kontaktiraju.

Premda je ovakav način upoznavanja partnera vremenski ekonomičan (Erber i Erber, 2018) i omogućava pristup velikom broju osoba koje trenutno nisu u romantičnom odnosu, ne pruža informacije koje je moguće dobiti isključivo interakcijom lice u lice (Finkel, Eastwick, Karney, Reis i Sprecher, 2012), odnosno ljudi se upoznaju samo na temelju faktografskih činjenica. Finkel i suradnici (2012) smatraju

---

² Izražavanje sviđanja povlačenjem prsta na desnu stranu na Tinderu se kolokvijalno naziva „svajpanje“.

da to dugoročno može rezultirati nerealnim očekivanjima od partnera. Ovi autori također navode kako aplikacije koje nastoje koristiti različite matematičke algoritme temeljene na sličnostima i razlikama između dviju osoba ne mogu predvidjeti kako će one reagirati u različitim životnim situacijama, što možemo pretpostaviti na temelju izravne interakcije s drugom osobom. Kako bilo, nepobitno je da su društvene mreže i stranice te aplikacije za upoznavanje doprinijele promjenama u romantičnim odnosima, kao i razvoju suvremenih oblika hodanja.

Suvremeno započinjanje romantičnih odnosa

Gallupovo istraživanje pokazalo je kako u Sjedinjenim Američkim državama 59% milenijalaca, odnosno mladih u dobi od 18 do 29 godina, nikad nije bilo u braku, a trenutno su sami (Fleming, 2014). Istovremeno, njih 56% želi se vjenčati jednom u budućnosti (Newport i Wilke, 2013), što znači da su trenutno sami jer odgađaju brak. Budući da je potreba za pripadanjem temeljena ljudska potreba, iznenađujuće je da tako velik postotak mladih ljudi nema romantičnog partnera i to u razdoblju života u kojem je jedan od glavnih razvojnih zadataka uspostaviti intimni odnos s drugom osobom. Erber i Erber (2018) stoga smatraju kako se ljudi danas zaljubljuju jednako kao i prije, no da danas mogu izabrati jedan od mnogo različitih oblika partnerskih odnosa koje će razviti. Iako više autora navodi kako u 21. stoljeću postoji velik broj različitih oblika hodanja (vidi Kan i Cares, 2006; Erber i Erber, 2018), oni nisu podrobno opisani u literaturi.

U američkim se medijima tipični romantični odnos milenijalaca, pa tako i mladih u dobi od 18 do 25 godina, opisuje obrascem koji uključuje dopisivanje putem društvenih mreža (eng. *talking*), a zatim nakon neobaveznog seksualnog odnosa (eng. *hooking up*) dvoje mladih može nastaviti s neformalnim viđanjem, definirati da su u romantičnoj vezi preskočivši pritom fazu hodanja (eng. *the quick jump*) ili pak prekinuti odnos, što se sve češće čini tako da se drugoj osobi prestane odgovarati na poruke i pozive (eng. *ghosting*; Em & Lo, 2017). Ponekad osoba koja na ovaj način prekine odnos pokušava ponovno uspostaviti kontakt s drugom osobom, pri čemu se ne ispriča niti pokušava objasniti svoje ponašanje (eng. *submarining*; Murdoch, 2017). Iz navedenog je jasno da se javljaju novi obrasci hodanja među mladima, barem u američkoj kulturi.

Istraživanje koje je Bogle (2008) provela na američkim sveučilištima pokazalo je kako izlaženje na spojeve nije uobičajeno, već da je među studentima uobičajenije „spetljati se“³ s nekim (eng. *hook up*), najčešće u večernjem izlasku. Večernji izlazak uobičajeno započinje druženjem s prijateljima istog spola, a zatim se s vremenom pojedinci uparuju s ciljem da se *spetljaju*. Pritom partner za tu večer može biti neznamac, poznanik pa čak i prijatelj. Studenti različito definiraju što znači *spetljati se* s nekim: ono može uključivati ljubljenje, diranje iznad ili ispod odjeće te oralni ili vaginalni seks. Do čega će točno doći ovisi prvenstveno o moralnim načelima osobe, no studenti navode kako će vjerojatno biti manje seksualnog kontakta ako se *spetljamo* s osobom s kojom bismo voljeli biti u vezi. Nakon što se dvije osobe *spetljaju* u večernjem izlasku, njihov odnos najčešće ostaje nepromijenjen, premda je moguće da se ponovno *spetljaju* ili čak počnu *viđati* (eng. *seeing each other*). *Viđati se* s nekim zapravo je suvremeni oblik hodanja kod kojeg se dvije osobe dopisuju ili telefoniraju pa čak i zajedno provode vrijeme u većem društvu, no njihov odnos nije ekskluzivan te postoji mogućnost da se *spetljaju* s nekim drugim (Bogle, 2008). Istraživanje provedeno tijekom 10 tjedana pokazalo je kako studenti, nakon što se *spetljaju* s nekime, osjećaju veći broj depresivnih simptoma i češće konzumiraju alkohol, pri čemu nije utvrđen moderatorski utjecaj spola niti motiva zbog kojih su se *spetljali*. Zanimljivo, ovo je istraživanje pokazalo i kako su ovakvom ponašanju sklonije osobe s izraženijim depresivnim i anksioznim simptomima te nižim samopoštovanjem (Weitbrecht, 2017).

Kulturalne razlike u započinjanju romantičnih odnosa

Šest stilova ljubavi koje je Lee (1973; prema Dion i Dion, 1993) identificirao, Hendrick i Hendrick (1986) su detaljnije opisali te konstruirali *Love Scales*, ljestvicu za njihovo mjerenje. Tih šest stilova su: *eros*, *ludus*, *storge*, *pragma*, *mania* i *agape*. *Eros* je stil kojeg karakteriziraju snažna tjelesna privlačnost i intenzivne emocije, za razliku od *storge*, koji je zapravo prijateljska ljubav, ili *agape*, koja je nesebična, altruistična ljubav. *Ludus* označava shvaćanje ljubavi kao igre u kojoj su ljubavnici često skloni manipulaciji partnera, dok *pragma* uključuje promišljanje zadovoljava li partner određene kriterije pa se opisuje i kao „planiranje ljubavi“ (Hendrick i Hendrick, 1986). *Mania* je pak opsjednutost partnerom koja često rezultira ushitom, ali i očajem

---

³ *Hooking up* je termin koji u engleskom jeziku označava specifičan odnos između dvije osobe. U ovom je radu preveden kao „spetljati se“ jer su u predistraživanju sudionici spomenuli upravo taj izraz.

(Hendrick i Hendrick, 1992), što je opis romantične ljubavi u zapadnjačkoj kulturi (Aronson, Wilson i Akert, 2005).

Kulturalne razlike u hodaњу prvenstveno su proučavane posredno, proučavanjem razlika u stilovima ljubavi između individualističkih i kolektivističkih kultura. U individualističkim kulturama ljudi imaju nezavisan pojam o sebi, nastoje ostvariti prvenstveno osobne ciljeve te se ponašaju u skladu s osobnim stavovima. S druge strane, u kolektivističkim kulturama ljudi se definiraju u odnosu na grupu čiji su članovi, nastoje ostvariti grupne ciljeve te se ponašaju u skladu sa stavovima grupe kojoj pripadaju (Triandis, 1996). Zapadnjačka društva, dakle Zapadna Europa i Sjeverna Amerika, su individualistička, dok su istočnjačka, odnosno azijska društva, kolektivistička (Aronson i sur., 2005). Istraživanja provedena na hrvatskim studentima (vidi Šverko, 2008; Tomljenović i Stilin, 2012) pokazala su kako je u našem društvu izraženiji kolektivism.

Kod pripadnika azijskih kultura izraženiji su stilovi *storge* (Dion i Dion, 1993) i *pragma* (Hendrick i Hendrick, 1986), a kod pripadnika individualističkih društava *eros*, dok za *ludus* i *maniju* nisu utvrđene kulturalne razlike (Hendrick i Hendrick, 1986). Sukladno tome, kineski parovi koji „hodaju“ ne razlikuju se od američkih parova s obzirom na količinu prisnosti koju osjećaju, ali rjeđe pokazuju strast (Gao, 2001). Budući da su utvrđene razlike između individualističkih i kolektivističkih kultura, a suvremeni obrasci hodaња opisani su isključivo u američkoj, individualističkoj kulturi, važno je utvrditi pojavljuju li se isti obrasci i u hrvatskoj kulturi, koja je još uvijek više kolektivistička. Budući da je globalizacija jedna od posljedica razvoja tehnologije i medija, odnosno da su mladi širom svijeta izloženi prvenstveno američkom načinu života putem filmova, serija i glazbenih spotova, moguće je da su mladi odrasli u hrvatskoj kulturi preuzeli iz američke suvremene oblike hodaња. Također je moguće da su se u hrvatskoj kulturi javili specifični oblici hodaња. Zbog svega navedenog važno je istražiti koji oblici hodaња uopće postoje trenutno među mladima u Republici Hrvatskoj, ali i istražiti kako oni utječu na mlade i njihov odabir životnog partnera.

Cilj i problemi

Cilj ovog rada je opisati suvremene oblike hodaња koji se javljaju među mladima u dobi od 18 do 25 godina u Republici Hrvatskoj, kao i zadovoljstvo njima i to

u kontekstu društveno-povijesnih čimbenika koji na njih utječu. Istraživački problemi kojima je operacionaliziran ovaj cilj jesu:

- 1) Identificirati načine upoznavanja potencijalnih romantičnih partnera u dobi od 18 do 25 godina.
- 2) Prikazati obrasce započinjanja romantičnog odnosa u dobi od 18 do 25 godina.
- 3) Identificirati načine definiranja romantičnog odnosa, kao i ključne trenutke u njegovom razvoju.
- 4) Opisati razlike u romantičnim odnosima koje mladi u dobi od 18 do 25 godina percipiraju u odnosu na generaciju svojih roditelja.
- 5) Opisati kako suvremeni oblici hodanja i zadovoljstvo njima utječu na zadovoljstvo sobom u dobi od 18 do 25 godina.

Metoda

Budući da tema suvremenih oblika hodanja nije česta u hrvatskim istraživanjima, a niti američkih radova nema mnogo, odlučili smo se za kvalitativni istraživački nacrt. Tijekom veljače 2018. godine provedeno je predistraživanje, u kojem su sudjelovale dvije studentice i dva studenta psihologije. Njihova prosječna dob bila je 23,5 godina, a samo je jedna sudionica izjavila da je u vezi. S njima je proveden polustrukturirani intervju koji se sastojao od osam pitanja. Cilj predistraživanja bio je provjeriti relevantnost osmišljenih pitanja za cilj ovog rada, kao i njihovu redundantnost. Budući da su se pitanja pokazala adekvatnima, a povratne su informacije sudionika u predistraživanju bile pozitivne, krenuli smo u provedbu glavnog istraživanja.

Postupak

U glavnom istraživanju koristili smo metodu fokusnih grupa. Sudionike su, na temelju zadanih kriterija, regrutirali prvenstveno studenti psihologije Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, no manji dio sudionika regrutiran je i tehnikom snježne grude. Namjeravali smo provesti najmanje četiri fokusne grupe, s mogućnošću provedbe dodatnih fokusnih grupa po potrebi. Pritom su dvije grupe činili studenti, a druge dvije osobe koje ne studiraju, već su nezaposlene ili rade. U konačnici smo proveli četiri fokusne grupe jer smo nakon njih utvrdili kako dodatnim fokusnim

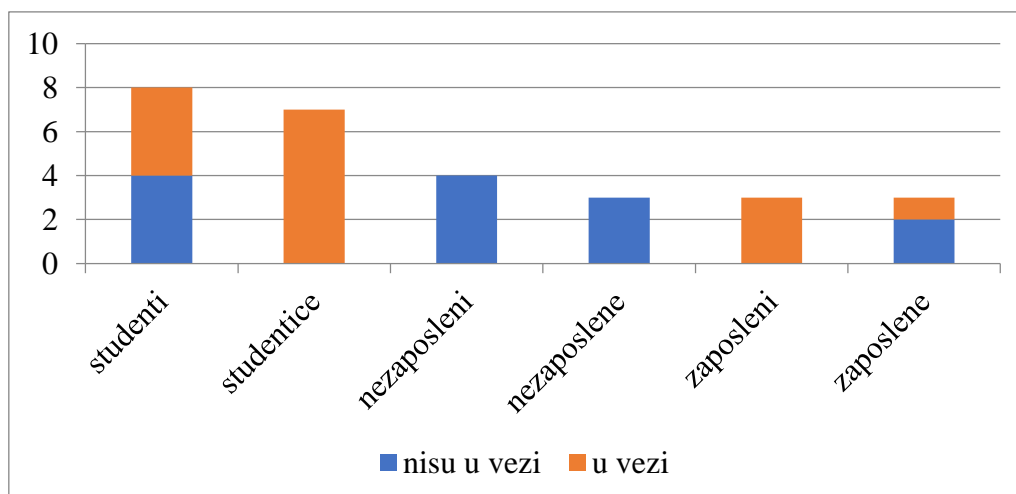
grupama više ne dolazimo do novih nalaza te kako je tema pokrivena odnosno cilj ostvaren. Fokusne grupe provedene su tijekom ožujka 2018. godine u prostorijama Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, a trajale su u prosjeku sat vremena (od 51 do 81 minutu). Vodila sam ih sama i to je bilo moje prvo iskustvo vođenja fokusnih grupa. Razgovori su snimani putem diktafona, uz prethodni usmeni pristanak sudionika. Sudionicima je također zajamčena povjerljivost podataka. Nakon višestrukog iščitavanja transkripata razgovora za sve četiri fokusne grupe, sumirala sam odgovore unutar pet tema, koje odgovaraju problemima ovog istraživanja. Prilikom sumiranja odgovora uzimali smo u obzir sličnosti i razlike u odgovorima sudionika, ali i pojedinih grupa, odnosno između studenata i onih koji ne studiraju.

Instrumenti

Vodič za razgovor u fokusnoj grupi (Prilog 1) proizašao je iz problema istraživanja, a doraden je na temelju podataka dobivenih u predistraživanju. Sadrži 5 tema povezanih s hodaњem i njegovim različitim oblicima. Teme koje vodič sadrži su upoznavanje potencijalnih romantičnih partnera, započinjanje romantičnog odnosa, definiranje i razvoj romantičnog odnosa, percipirane razlike u romantičnim odnosima među generacijama te zadovoljstvo sobom i svojim romantičnim odnosima.

Sudionici

Uzorak u glavnom dijelu istraživanja bio je namjerni, s obzirom da smo tražili osobe u dobi od 18 do 25 godina koje studiraju ili su nezaposlene, odnosno zaposlene. U istraživanju je sudjelovalo 28 sudionika, od čega 15 muškaraca i 13 žena. Raspon dobi kretao se od 20 do 25 godina, a njihova prosječna dob bila je 23 godine ($M = 22,71$; $SD = 1,462$). Studira 15 sudionika (53%), njih 6 je zaposleno (21,4%), dok je njih 7 nezaposleno (25%). Prema Eurostatu (2015), u Republici Hrvatskoj 44% mladih u dobi od 20 do 24 godine se školuje, 36,8% njih radi, a 19,2% mladih je nezaposleno, što znači da zastupljenost pojedine skupine u ovom istraživanju ne odstupa previše od zastupljenosti pojedine skupine u populaciji. Petnaest sudionika, odnosno njih 53,58% izjavilo je kako su u vezi. Na Slici 1. prikazan je broj sudionika koji su izjavili da su trenutno u romantičnoj vezi i to s obzirom na njihov spol i radni status. Nitko od sedmero nezaposlenih sudionika trenutno nije u vezi.

Slika 1. Grafički prikaz sudionika koji su izjavili da su trenutno u romantičnoj vezi i to s obzirom na spol i radni status ($N = 28$).

Rezultati

Upoznavanje potencijalnih romantičnih partnera

Sudionici su naveli brojne načine upoznavanja romantičnih partnera: od poznanstava iz djetinjstva, odnosno srednje škole, preko upoznavanja u srednjoj školi pa do upoznavanja na ljetovanju. Kao najčešći i najjednostavniji način upoznavanja naveli su **upoznavanje preko prijatelja**.

„Mislim da je i nama svima bio neki prijatelj u igri pri upoznavanju, gdje god da smo se upoznali.“ (djevojka, 22 g., studira, u vezi)

Prijatelji nas mogu upoznati s potencijalnim partnerom u različitim situacijama: na tulumu, rođendanu, dočeku Nove godine ili pak izlasku društva u, primjerice, zoološki vrt. Jedna sudionica spomenula je čak i da je sadašnjeg dečka upoznala na **spoju na slijepo**.

„Preko prijateljice smo čuli jedno za drugo, onda smo se dodali na fejsu, što je meni sve prvo zvučalo suludo i nisam nikad vjerovala u to, onda smo se počeli dopisivati i onda smo izašli i prohodali.“ (djevojka, 22 g., studira, u vezi)

Mladi u Hrvatskoj koji su u dobi od 18 do 25 godina također se upoznaju **tijekom različitih svakodnevnih aktivnosti**: na predavanju ili u knjižnici, odnosno na fakultetu općenito, na radnom mjestu, bilo da je riječ o studentskom poslu ili su zaposleni na puno radno vrijeme, na volontiranju, u sportskom klubu pa čak i šecujući psa.

„Iz viđenja sam ju znao i nakon što sam je vidio više puta sam joj prišao.“ (mladić, 23 g., ne radi, nije u vezi)

Sudionici smatraju da mladi danas rijetko **prilaze osobi koju prvi put vide u nekoj svakodnevnoj situaciji**, primjerice u trgovini. Štoviše, misle „*da je to samo u filmovima*“ (djevojka, 25 g., radi, nije u vezi). Smatraju da mladima za to nedostaje odvažnosti i većina ne bi to učinila jer nije uobičajeno, premda bi mogli pristali na kavu da netko njima priđe na taj način. Iako nije učestao, ovaj način upoznavanja svakako postoji.

„Ja jednom jesam. Sjedila sam u tramvaju i gledala sam kroz prozor i bila sam jako umorna i sva u nekom zenu. Dečko ispred mene je imao tako lijepe plave oči i ja sam se zabaljila, bilo je malo neugodno, pa sam se maknula, pa je on gledao zašto buljim pa sam se ja opet zabaljila i onda sam rekla 'Sorry, imaš tako lijepe oči, nisam mogla ne gledati'. I onda se on smješkao kao hvala, ali nisam ga zvala na kavu. Onda je on poslije nešto krenuo pričati, ali nije ništa bilo.“ (djevojka, 22 g., studira, u vezi)

„Jedna poznanica je upoznala svog sadašnjeg muža tako da je na benzinskoj kupovala čips.“ (djevojka, 25 g., ne radi, nije u vezi)

Vjerojatnost da nam nepoznata osoba priđe veća je ako smo tu osobu susreli više puta ili ako imamo zajedničku temu, primjerice, oboje šecemo psa. Ono što je najvjerojatnije jest da će nam **nepoznata osoba prići u noćnom klubu**, što sudionici objašnjavaju društvenom normom.

„U klubu se očekuje da upoznaš nekoga, a ovako, baš u dućanu ili tako nešto stvarno nije uobičajeno.“ (djevojka, 20 g., studira, u vezi)

Dio sudionika je doista naveo noćni klub kao mjesto upoznavanja romantičnog partnera, iako navode kako se tamo većinom nalaze partneri za jednokratne odnose. Jedna sudionica to objašnjava pristupom koji u klubovima nije toliko iskren.

„Mislim da jako ovisi o atmosferi, a atmosfera u klubovima je takva da pijem, plešem, zabavljam se, a atmosfera s prijateljima i na poslu je više da radim nešto sa svojim životom, lagano chillam, družim se i tu imaš pristup topliji.“ (djevojka, 22 g., studira, u vezi)

Iznimka je „*ako je ta osoba isto netko koga si preko nekog društva upoznao, onda može biti i dugotrajno*“ (mladić, 24 g., radi, u vezi). Dio sudionika također smatra kako upoznavanje potencijalnih partnera u noćnom klubu nije sigurno jer pojedinac ne može znati na kakvu je osobu naišao.

Premda sudionici fokusnih grupa većinom ne koriste **aplikacije za upoznavanje**, smatraju da su one učestale među mladima u dobi od 18 do 25 godina. Navode kako mladi homoseksualne orijentacije koriste *Grindr* i *Scruff*, dok mladi svih seksualnih orijentacija koriste *Tinder*, *Badoo* i *OKCupid*. Većina korisnika ovih aplikacija je nezadovoljna jer oni koje upoznaju najčešće žele samo jednokratni seksualni odnos.

„*Moja prijateljica je preko Tindera upoznala par dečki, ali to je sve kratkoročno bilo. Nitko nije htio vezu, nego su samo htjeli spetljati se.*“ (djevojka, 22 g., ne radi, nije u vezi)

„*To su takozvane hook up apps.*“ (mladić, 23 g., ne radi, nije u vezi)

To ne treba čuditi s obzirom da sudionici imaju dojam kako su aplikacije za upoznavanje zapravo zamijenile upoznavanje u noćnim klubovima. Osim što ih mnogi koriste za pronalaženje partnera za jednokratne odnose, mladi često koriste ove aplikacije iz dosade, kako bi upoznali nekoga tijekom putovanja ili čak kako bi zezali druge.

„*Imam frenda koji si to uključi kad ide na putovanje, tipa tjedan dana je negdje i tako će upoznati nekog i zapravo uvijek ima super priče.*“ (djevojka, 25 g., radi, nije u vezi)

„*Jedan kolega je koristio OKCupid da bi glumio curu iz Zagore i navlačio našu domaću zlatnu mladež u razgovore.*“ (mladić, 24 g., studira, u vezi)

Sudionici navode kako su aplikacije za upoznavanje češće među mladima homoseksualne orijentacije. Premda je jedan sudionik homoseksualne orijentacije upoznao trenutnog partnera preko *Grindra*, i u ovoj se populaciji češće koriste za pronalaženje partnera za jednokratne odnose.

Bez obzira na seksualnu orijentaciju, sudionici smatraju kako je ipak moguće razviti romantičnu vezu s osobom koju smo upoznali na aplikaciji za upoznavanje, pri čemu

navode kako je šansa za to veća ako koristimo određene aplikacije – primjerice OKCupid.

„Jedna moja poznanica je upoznala dečka preko neke društvene mreže, ne znam koje. On je iz Amerike, ona je iz Hrvatske i onda je on dolazio tu na more pa je ona sad na kraju otišla kod njega u Ameriku tako da mislim da mogu biti i dugoročnije.“ (djevojka, 22 g., ne radi, nije u vezi)

„Tinder i Grindr su poznati po tome da ako si tamo, ideš tamo s određenom misijom i to je da nađeš nešto za jednu noć. Ali, onaj koji odgovori na 1000 pitanja na OKCupidu, on ne traži nešto jednokratno.“ (mladić, 24 g., studira, u vezi)

Započinjanje romantičnog odnosa

Romantični odnos u dobi od 18 do 25 godina može započeti na dva načina: dvoje mladih može se upoznati, izlaziti na spojeve pa u konačnici postati tjelesno bliski (što uključuje poljupce i tjelesni dodir) i imati seksualni odnos, no moguće je i da odmah nakon upoznavanja postanu tjelesno bliski i/ili imaju seksualni odnos. Sudionici smatraju da je uobičajen prvi način, dakle da mladi hodaju prije nego što ostvare tjelesnu intimnost, no da odabir načina započinjanja romantičnog odnosa zapravo ovisi o tome što partneri žele od tog odnosa.

„Ovisi što želiš od toga u startu. Ako gledaš na tu osobu, nešto znaš otprije recimo, želiš nešto ozbiljnije, onda ćeš krenuti sporije na nekakve casual dejtove i odnositi se prema tome bez nekakvog brzanja, bez nečega [fizičkog kontakta] što bi to moglo zeznuti u ranoj fazi.“ (mladić, 21 g., studira, nije u vezi)

Casual dejtovi, odnosno **neformalni spojevi** koje ovaj sudionik spominje uključuju piće, večeru, odlazak u kino, druženje kod kuće, ali i izlazak u noćni klub. Dio sudionika smatra kako izlaženju na spojeve prethodi dopisivanje putem društvenih mreža.

Zanimljivo, sudionici navode kako je tipični obrazac u mlađoj dobi, primjerice s 18 godina, više usmjeren na tjelesni kontakt, prvenstveno ljubljenje i „pipkanje“. Iz tog razloga mladi ove dobi ne izlaze na spojeve, već odlaze na piće ili u park s namjerom da se spetljaju, a u međuvremenu se dopisuju preko društvenih mreža.

Romantični odnos može se po tipičnom obrascu odvijati polako, ali i intenzivno, ovisno o tome koliko su partneri „kliknuli“.

„Ako veza stvarno počne, prvi period u vezi, prvih tjedan-dva, je jako intenzivan, jako mnogo komunikacije i dopisivanja, ako možete, nalazite se, a ako nije ozbiljno, onda je kratko javljanje.“ (mladić, 24 g., studira, u vezi)

„U početku nešto sitno dopisivanje i cuga svakih nekoliko dana, mislim da bi mi bilo čudno da se nalazim svaki dan s osobom koju relativno ne poznajem. Onda kad se upoznajemo, produbi se.“ (djevojka, 25 g., radi, u vezi)

Veza ne mora nužno nastati po opisanom, tipičnom obrascu, već je, primjerice, moguće da su se partneri nakon upoznavanja dopisivali, zatim se spetljali pa onda odlučili biti u vezi, no čini se da je ovaj obrazac rjeđi.

„Pa ako idem nekakvo uže društvo gledati, znači nekakvih deset frendova, da će recimo dvojica imati taj obrazac. Znači, 20%.“ (mladić, 22 g., studira, u vezi)

Isto tako je moguće da su partneri prvo bili prijatelji ili čak samo izlazili u zajedničkom društvu pa započeli vezu nakon što su se spetljali, često pod utjecajem alkohola.

„Moja iskustva su proizašla iz kretanja u zajedničkim krugovima i onda bi to bilo kao družimo se, onda krene flertovanje i jednu večer se napijete i završite skupa i onda kao pa ajde, to je moj neki obrazac. Meni je općenito koncept dejtinga stran jer nisam išao s nekim na kave zato da bih bio s nekim nego mi se potrefilo da smo se upoznali pa bi nastavili nakon što smo se napili.“ (mladić, 25 g., radi, u vezi)

Kada se dvoje mladih u dobi od 18 do 25 godina upozna i osjeti međusobnu privlačnost, veza nije jedini oblik hodanja koji mogu započeti. Čini se da među mladima u Republici Hrvatskoj postoji čitav niz drugih oblika hodanja: otvorena veza, prijatelji s povlasticama, seks bez obaveza (eng. *fuck buddy*), poziv na seks (eng. *booty call*) i seks za jednu noć. U njihovoj podlozi vjerojatno je zadovoljavanje seksualnih potreba, pri čemu se nastoji izbjeći emocionalna bliskost pa ih možemo svrstati u skupinu neformalnih odnosa. Ono po čemu se ovi oblici hodanja razlikuju od klasične veze, ali i jedan od drugih, je stupanj emocionalne uključenosti i međusobne predanosti partnera.

Otvorena veza je veza s više partnera istovremeno, pri čemu su svi uključeni u odnos svjesni da postoji više partnera. Zanimljivo, kad pojedinac ima otvorenu vezu, različiti partneri mogu zadovoljavati njegove različite potrebe.

„Nije svaka ta veza identična po ponašanju, nego s jednim partnerom to može biti druženje i odlazak u kino, a s drugim, ne znam, odlazak na more. Ta osoba koja hoda s više ljudi ne mora provoditi istu količinu vremena sa svakim od njih, niti davati istu količinu pažnje i vremena.“ (mladić, 24 g., radi, u vezi)

Otvorena veza s vremenom može postati ekskluzivna, dakle da su oba partnera u romantičnom odnosu isključivo jedan s drugim, no sudionici također smatraju kako i ekskluzivna veza može završiti kao otvorena prije nego što se prekine. Isto tako je moguće da pojedinac ima samo jednog stalnog romantičnog partnera, ali da je njihova veza otvorena jer se ne smatra prevarom ako netko od partnera ima seksualni odnos s trećom osobom.

Prijatelji s povlasticama su prijatelji koji se družu, često, iako ne nužno, u zajedničkom društvu, ali imaju i seksualne odnose. Čini se da dio mladih ulazi u ovaj oblik odnosa iz različitih razloga: boje se vezivanja, trenutno imaju druge prioritete, poput karijere, smatraju da su još premladi za ozbiljnu vezu ili pak ne žele izgubiti mogućnost da upoznaju druge potencijalne partnere. Sudionici smatraju kako je jedina razlika između veze i prijatelja s povlasticama ta da je *„ljudima ugodnije reći da su prijatelji s povlasticama jer je manji društveni pritisak“* (mladić, 24 g., studira, u vezi). Dok jedna sudionica smatra da ne postoji razlika između prijatelja s povlasticama i otvorene veze, druga navodi kako je razlika u očekivanjima o predanosti partneru.

„Prijatelji s povlasticama su prijatelji, mogu se vidjeti jednom tjedno, jednom mjesečno, a otvorena veza je ipak veza, ima možda mala, ali nekakva očekivanja da se izađe na spoj, dok se prijatelji s povlasticama skroz neobavezno viđaju.“ (djevojka, 22 g., ne radi, nije u vezi)

Seks bez obaveza je odnos u kojem dvije osobe, najčešće poznanici, imaju seksualne odnose. Pritom se trude ne osjećati emocionalnu privrženost prema partneru te nemaju s tom osobom dugoročne planove, što ovaj odnos razlikuje od veze.

„Mislim da se razlikuje i u seksu i emocionalno i koliko si involviran u tom odnosu. Tipa, nikad se ne bih žrtvovao za fuck buddyja, ne bih se trudio, uvijek je to podređeno seksu, a sve ostalo se pokušava zanemariti.“ (mladić, 23 g., ne radi, nije u vezi)

Dio sudionika smatra da je odnos kakav imaju prijatelji s povlasticama zapravo seks bez obaveza, dio njih navodi kako prijatelji s povlasticama ne provode zajedničko vrijeme isključivo da bi imali seksualni odnos.

„Prijatelji s povlasticama mogu se vidjeti nevezano za seks, samo da se druže, dok se ovi [seks bez obaveza] baš samo za seks nalaze.“ (djevojka, 22, ne radi, nije u vezi)

Poziv na seks zapravo je oblik seksa bez obaveza u kojem partneri kontaktiraju jedno drugog isključivo kada žele zadovoljiti seksualne potrebe. Sudionici ga navode kao poseban oblik seksa bez obaveza jer partneri koji se čuju samo kada žele imati seksualni odnos ostvaruju minimalni kontakt izvan tog konteksta tako da najčešće niti ne otkrivaju informacije o sebi drugoj osobi. Budući da se u ovom odnosu seksualni odnos ponavlja, poziv na seks razlikuje se od seksa za jednu noć, kod kojeg dvije osobe, bilo da se ne poznaju ili su se već upoznale, imaju jednokratni seksualni odnos.

Svi neformalni odnosi, kao i tipični obrazac hodanja, mogu rezultirati vezom ili završiti prekidom. Također je moguće da seks za jednu noć preraste u neki oblik neformalnog odnosa, primjerice seks bez obaveza ili prijateljstvo s povlasticama, no sudionici smatraju kako je najvjerojatnije da će neformalni odnosi završiti prekidom, odnosno, u slučaju prijatelja s povlasticama, da dvije osobe više neće imati seksualne odnose, već će nastaviti održavati prijateljstvo.

Sudionici smatraju da su danas među mladima u dobi od 18 do 25 godina u Republici Hrvatskoj podjednako zastupljeni tradicionalno hodanje i suvremeni, neformalni oblici hodanja, štoviše da čak dominiraju neformalni odnosi. Tek je nekolicina sudionika, većinom studenata, mišljenja kako je tradicionalno hodanje i dalje češće od neformalnog. Dio sudionika, većinom onih koji ne studiraju, smatra kako se mladi češće upuštaju u ozbiljnije veze nakon što pronađu posao i donekle se osamostale, što se kod onih koji upisuju fakultet najčešće dogodi u tridesetima.

„Ja mislim da se produžila ta faza školovanja i dok si u toj fazi ne razmišljaš o nekim ozbiljnim stvarima. Prijatelji koji su moja generacija, a nakon srednje nisu ni razmišljali o fakultetu, puno njih se vjenčalo.“ (djevojka, 22 g., ne radi, nije u vezi)

„Mislim da je nama bitno što su svi studirali donedavno. Imaš tih dodatnih 5-6 godina slobode upoznavanja ljudi i kad kreneš raditi, smanji ti se slobodno vrijeme pa imaš pritisak naći nešto dugoročno, ali ima ovih mlađih koji ne idu na faks, kojih je masu, i idu na tržište rada s 18, ja ne znam puno takvih ljudi, ali oni koje znam uglavnom su u vezama. Ljudi koji krenu raditi nakon srednje škole, mislim da ranije ulaze u ozbiljne odnose.“ (mladić, 25 g., radi, u vezi)

„Mislim da ima dosta veze s tridesetima jer dotad sazrijevaš, saznaješ što voliš, što želiš od partnera, što ti smeta, tražiš sebe. I onda tek kada si u tridesetima znaš što želiš od partnera i koji su ti ciljevi i tada se želiš skrasiti, tražiš nešto što će te ispuniti.“ (mladić, 23 g., ne radi, nije u vezi)

No, s godinama se ne javlja samo želja da se skrasimo, već i društveni pritisak da to učinimo, što je možda još jedan čimbenik koji doprinosi većem broju formalnih odnosa nakon 25. godine.

„Ja bih se samo nadovezala na to da su veze s godinama ozbiljnije, mislim da jesu, ali se i brže ulazi u njih zbog pritiska. Na primjer, moje prijateljice koje su bile bez dečka kad su završavale faks imale su pritisak i onda kada bi našle nekog, onda bi to bilo puno brže, kao sad se moram bondati, moramo mi to ostvariti i već bi počele razmišljati o braku nakon šest mjeseci, što je meni what. Mislim da imaju taj pritisak 'ako ovo ne uspije, kad ću ikad naći nekoga'.“ (djevojka, 25 g., radi, u vezi)

Definiranje i razvoj romantičnog odnosa

Na pitanje kako partneri definiraju svoj odnos, sudionici jednoglasno odgovaraju „the talk“: partneri razgovaraju o tome što su i jesu li u ekskluzivnom odnosu. Pritom je razgovor nužniji u neformalnim odnosima.

„Ako idu tipično, onda je nekako jasno ljudima da su skupa jer kao što bi drugo bilo, a ako ide ovim drugim obrascem, onda cure obično ganjaju dečka što je, u kojem su odnosu.“ (djevojka, 22 g., studira, u vezi)

Neki čak smatraju kako taj razgovor nije nužno o tome jesmo li u vezi, nego hoćemo li probati biti.

„Ima i drugi tip razgovora, kad bude na jednu noć i nađu se poslije na kavi. To onda nije razgovor jesmo li mi sad u vezi nego hoćemo li probati biti u vezi. I onda mi se čini

da to više puta muškarci povedu, a ovaj drugi tip [jesmo li u vezi] možda ipak žene.“
(mladić, 24 g., radi, u vezi)

Kao što je vidljivo iz prethodnog citata, teško je procijeniti tko češće postavlja pitanje o definiranju odnosa. Dok dio sudionika smatra da to pitanje češće postavljaju žene jer se, za razliku od muškaraca, „*ne dopisuju s dvije-tri opcije u isto vrijeme ili ne razmatraju dvije-tri opcije u isto vrijeme*“ (mladić, 23 g., ne radi, nije u vezi), dio njih tvrdi kako nema rodni razlika. Zapravo su važnije osobine partnera, poput ekstraverzije, ali i tko je u tom trenutku više „zagrijan“ za onog drugog. Moguće je također da neki odgađaju taj razgovor jer se boje biti u vezi ili trenutno jednostavno ne žele biti u njoj, ali i kako si ne bi ograničili mogućnosti, odnosno izgubili druge potencijalne partnere.

Sudionici navode kako je za mlađu dob, primjerice u osnovnoj i srednjoj školi, više karakteristično da se podrazumijeva da su partneri zajedno.

„Ima isto slučajeva da se odmah podrazumijeva, ali dobro, to je više bilo kad smo bili mlađi, kao kad se poljubiš da si u vezi.“ (djevojka, 20 g., studira, u vezi)

Osim podrazumijevanja i razgovora, sudionici su naveli i neke suptilnije načine definiranja odnosa: ispitivanje partnera viđa li se s nekim, predstavljanje te osobe kao partnera ili poziv partneru na formalno događanje, primjerice da bude pratnja na vjenčanju.

Jednom kad odnos s romantičnim partnerom započne, postoje brojni koraci koji rezultiraju trajnom i stabilnom vezom: samootkrivanje, iskren i otvoren razgovor o intimnim temama, pronalaženje zajedničkih aktivnosti, stvaranje zajedničkih uspomena, upoznavanje s prijateljima, upoznavanje s roditeljima, odlazak na formalna događanja, odlazak na putovanje i useljenje. Svi navedeni koraci su univerzalni, no njihov redoslijed varira. Kao jedan od ključnih koraka u partnerskom odnosu sudionici navode i prvi seksualni odnos, no pritom ističu razliku između tradicionalnog hodanja i neformalnih odnosa.

„U neformalnim odnosima je više životinjsko zadovoljavanje potrebe, dok u nekim ozbiljnijim vezama ima tu nekakvu emocionalnu komponentu koja povećava bliskost.“
(mladić, 24 g., studira, u vezi)

„Meni osobno ako mi se prerano dogodi seks, dobro ako je već definirano da je fuck buddy, ali ako sam krenuo s nekom curom koja mi se sviđala i prerano mi se dogodio seks, uvijek mi je puklo.“ (mladić, 23 g., ne radi, nije u vezi)

Sudionici smatraju kako je za trajnu i stabilnu vezu važno da partneri provode vrijeme zajedno, ali i da svaki partner ima vrijeme za sebe. Također je važno da su partneri karakterno kompatibilni te da imaju slične stavove, primjerice slična religijska uvjerenja ili viđenje budućnosti.

„Ja mislim da je važno da su osnovne ideje o životu i važna mišljenja ista. Nije možda važno da volimo isti film ili grupu, to se mi [ona i njezin partner] razlikujemo potpuno.“ (djevojka, 22 g., studira, u vezi)

Slični stavovi veću ulogu igraju u vezi nego u neformalnim odnosima, premda i njihov utjecaj na vezu zapravo ovisi o tome koliko su stavovi centralni partnerima.

„Nekima recimo, jedna osoba je za Tita, druga za Tuđmana, i oni ne mogu biti u vezi, dok recimo moji starci imaju različite poglede, ali njima to nije bitno. Znaju se posvađati ponekad, ali njima to nikad nije bilo bitno u vezi.“ (mladić, 23 g., studira, nije u vezi)

Percipirane razlike u romantičnim odnosima među generacijama

Na pitanje znaju li kako su izgledali partnerski odnosi kada su njihovi roditelji bili u dobi od 18 do 25 godina, sudionici su odgovorili kako zapravo nije bilo velikih razlika. Mladi su se upoznivali preko prijatelja, na zabavama ili seoskim plesnjacima, a zatim izlazili na pića ili večere, u kino ili su pak išli na izlete. Ono po čemu smatraju da su njihovi odnosi različiti je tempo kojim su se odnosi razvijali: čini se da su se romantični odnosi u prijašnjim generacijama načelno razvijali brže i intenzivnije nego danas, osobito u manjim mjestima gdje je postojao veći pritisak na brak.

„Možda se jedino, kad su osobe duže u vezi, prije to odmah gledalo kao brak ili jednostavno prije su sklapali brakove. Danas ako je netko 6-7 godina u vezi i prekinu, ništa od braka, a prije bi, barem po pričama roditelja, nakon 2-3 godine bilo brak ili ništa.“ (djevojka, 20 g., studira, u vezi)

„Ja čak mislim da ako pričamo o 1980-ima i 1990-ima nije bila tolika prisila na brak, možda u manjim mjestima, ali u Zagrebu ili većim gradovima, sumnjam.“ (djevojka, 22 g., studira, u vezi)

Dok dio sudionika vjeruje kako je u generaciji njihovih roditelja češće bilo tradicionalno hodanje, dio njih misli kako je seks bez obaveza i tada bio učestao, možda eventualno u ranijoj dobi nego danas, samo se o njemu nije toliko pričalo, niti su takvi odnosi bili imenovani.

„Moguće je da su oni bili dosta u neobaveznim vezama, ali moguće je da su to definirali kao vezu da ne bi djelovalo kao da su u nečem neobaveznom, kako bi u društvu izgledalo prihvatljivo.“ (djevojka, 22 g., ne radi, nije u vezi)

„Ja mislim da se taj obrazac pomaknuo što se tiče godina, vremenski, ali da je ostao isti. Svi smo povezaniji sada pa znamo više, ali i prije sto godina su postojali 'seoski pijetli' koji su sve što se micalo išli tražiti tamo do negdje dvadesete, a onda ih je nešto ulovilo i išli su tražiti nešto ozbiljnije. Mislim da je to obrazac koji je i sada, samo što se pomaklo, više nije to ono seoski pijetao kreće sa 14 i do osamnaeste već ima troje djece, nego sad krećeš sa 17-18.“ (mladić, 24 g., studira, u vezi)

Kao ključnu razliku u romantičnim odnosima koje mladi imaju danas i koje su imali prije 30-40 godina, ali i kao uzrok svih ostalih razlika među generacijama, sudionici navode razvoj tehnologije i društvenih mreža. Smatraju da smo danas preplavljeni različitim informacijama, što često rezultira očekivanjima o idealnoj vezi. Također navode kako činjenica da je ideale nemoguće zadovoljiti, u kombinaciji s činjenicom da mladi odrasli u kulturi samopomoći, danas vjeruju kako zaslužuju više rezultira time da je mladima danas lakše prekinuti odnos čim naiđu na prvi problem. Društvene mreže pružaju mladima osjećaj kako imaju mnogo drugih mogućnosti, o kojima u nekoliko trenutaka mogu saznati sve što ih zanima jer za to više nije nužno naći se uživo, kao što je bilo u generacijama koje nisu koristile društvene mreže.

„Tehnologija je utjecala na način na koji komuniciramo, ali mislim da se to u konačnici svode na to da imamo veći pool ljudi i da ih brže izmjenjujemo jer imaš više osoba koje možeš testirati za kompatibilnost.“ (mladić, 25 g., radi, u vezi)

Dakle, sudionici smatraju kako su u prošlosti mladi brže prolazili korake ključne za razvoj trajne i stabilne veze, dok se danas, zahvaljujući društvenim mrežama, brže

upoznaju. No, *online* upoznavanje može nepovoljno utjecati na razvoj odnosa jer partneri steknu prividni osjećaj bliskosti, a ponekad i „istroše“ sve zajedničke teme.

„Istovremeno dobiješ i predrasude jer nije licem u lice, ne stvara toliku povezanost kad dijeliš neke stvari, a istovremeno stvara veliku povezanost jer kao čuješ misli nečije i stalno se čujete i stalno ste u kontaktu.“ (djevojka, 22 g., studira, u vezi)

„Prije su se možda rjeđe čuli jer nisu mogli kao mi stalno biti na mobitelu, nisu se mogli toliko često čuti, nego samo kada se vide su mogli pričati, ali opet, ta su druženja bila kvalitetnija. Jer danas si nekad možda sve kažete preko poruke pa kad se vidite nemate više o čemu pričati. Ili često vidim da su izašli zajedno na piće, ali su svatko na svom mobitelu, nađu se, ali zapravo ne pričaju kao što su cijelo vrijeme preko mobitela pričali.“ (djevojka, 20 g., studira, u vezi)

Osim toga, imaju dojam da poznaju drugu osobu, no zapravo imaju samo one informacije koje im je ona pružila, bez mogućnosti da opažaju njezinu neverbalnu komunikaciju ili ponašanje općenito.

„Ja bih možda dodao da naši roditelji nisu imali društvene mreže i nisu znali ništa o toj osobi, osim ako ju nisu osobno upoznali ili iz tračeva. [...] Možda se fokus više prebacio na to da ti sebe prezentiraš na društvenoj mreži kad će te netko naći i vidjeti da te tako upozna nego da se možda uživo upoznate.“ (mladić, 23 g., studira, nije u vezi)

Zadovoljstvo sobom i suvremenim oblicima hodanja

Sudionici su naveli brojne prednosti, ali i nedostatke suvremenih, neformalnih oblika hodanja. Smatraju da su ti neformalni odnosi zabavni i opuštajući te da pomažu u smanjenju stresa. Moguće je da je ljudima koji grade karijeru ona prioritet te nemaju vremena posvetiti se vezi i partneru, a osjećaju seksualne potrebe pa su njima takvi odnosi zadovoljavajući.

„Mislim da to ovisi o potrebi koju trenutno imamo. Znači, nekad možemo imati doslovno samo fizičku potrebu i možemo biti najzadovoljniji sobom. Mislim da problem nastaje kada mi imamo emocionalnu potrebu pa ju idemo zadovoljavati kroz fizičku potrebu.“ (djevojka, 25 g., radi, u vezi)

Osim toga, u ovim odnosima mladi ne osjećaju pritisak i lakše ih prekinu.

„Mislim da može ponekad utjecati i dobro na samopoštovanje i samozadovoljstvo zato što kada ne osjećaš tu obavezu da si s nekim u ozbiljnoj vezi i ne planiraš odmah zajednički život, ne stavljaš toliki pritisak na sebe da prihvaćaš neke kompromise na koje nisi spreman. Onda nekad te neobavezne veze mogu utjecati na buduće veze pozitivno zato što znaš što želiš i sigurniji si u sebe, nećeš pristajati na 'bilo što'. Možeš postati svjesniji sam sebe, tvoja sreća ne ovisi toliko o toj drugoj osobi.“ (djevojka, 22 g., ne radi, nije u vezi)

Kao nedostatak suvremenih oblika hodanja, sudionici su naveli prenošenje spolno prenosivih bolesti ako osoba ima mnogo seksualnih partnera. Velik broj partnera može rezultirati i nezadovoljstvom svojim životnim odlukama.

„Meni se čini ovisno o broju. Imam prijatelja koji su spavali s dosta cura, tipa troznamenkasto, u tim količinama mi se čini da postaje isprazno. Čini mi se kako vrijeme prolazi, dođe do neke količine, ne znam sad točnu brojku, dolazi do nekakvog preispitivanja i možda neopraštanja sam sebi stvari iz prošlosti.“ (mladić, 23 g., ne radi, nije u vezi)

Najveći problem koji se može javiti u neformalnim oblicima hodanja je ako jedan partner želi vezu, ali pristaje na manje obvezujući odnos. Naime, partner koji želi više od odnosa može se osjećati odbačeno i iskorišteno, ali i nepoželjno, što ne samo da smanjuje njegovo samopoštovanje, već se odražava i na zadovoljstvo oba partnera njihovim odnosom.

„Ako se gleda zadovoljstvo samim sobom, može biti ako imaš puno iskustva s tim neobaveznim vezama, nisi pronašao nekog tko želi s tobom biti u dugoročnoj vezi, onda se možeš pitati što nije u redu sa mnom, zašto nitko ne želi biti sa mnom.“ (djevojka, 22 g., ne radi, nije u vezi)

„Ovisi kaj tražiš. Ako jedna osoba traži vezu, a druga nešto neobavezno, oni nisu sretni zajedno. Jedna osoba bude uvijek nezadovoljna s tom situacijom. Ako oboje žele isto, oni mogu biti jednako sretni bez obzira jesu li neobavezni ili u vezi.“ (djevojka, 25 g., ne radi, nije u vezi)

Zanimljivo, dio sudionika smatra kako su djevojke te koje najčešće žele više od neformalnog partnerskog odnosa.

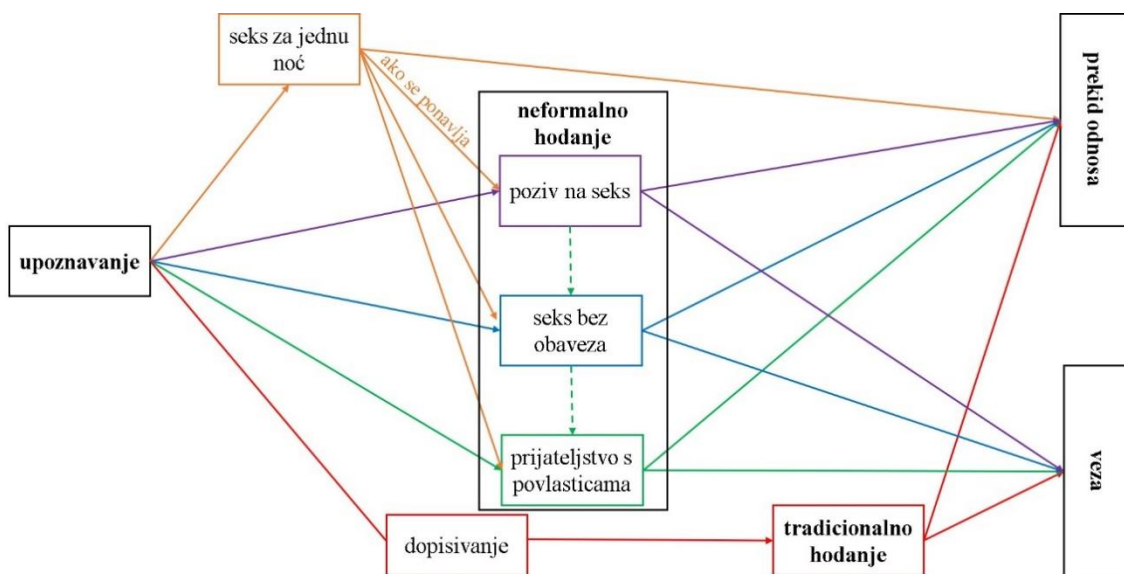
„Znam baš puno slučajeva da su cure govorile 'Ma ne, to je okej, to je super'. A zapravo nije uopće nego se samo nadaju da će to prijeći u vezu i onda upravo ispadne katastrofa.“ (djevojka, 22 g., studira, u vezi)

Rasprava

Prvi problem ovog rada bio je identificirati kako mladi u dobi od 18 do 25 godina upoznaju potencijalne romantične partnere. Čini se kako se to najčešće događa u svakodnevnom okruženju, primjerice u školi, na fakultetu ili radnom mjestu, ili preko prijatelja, što je u skladu s literaturom. Naime, partnere najčešće upoznajemo na onim mjestima na kojima su nam ljudi slični po demografskim karakteristikama (Berk, 2008): u školi ili na fakultetu srećemo ljude približno naše dobi sa sličnim interesima, a na radnom mjestu ljude srodnog zanimanja i vjerojatno sličnog socio-ekonomskog statusa. Ovaj način upoznavanja potencijalnih partnera vjerojatno je normativni scenarij o započinjanju romantičnog odnosa koji dijele mladi u Republici Hrvatskoj tako da im je prilično nezamislivo pristupiti nepoznatoj osobi na ulici, ma koliko im ona bila privlačna. Zanimljivo je da upravo to, prilaženje nepoznatoj osobi, čine oni mladi koji koriste aplikacije za upoznavanje. Moguće je da scenarij o korištenju aplikacija za upoznavanje sadrži javljanje nepoznatoj osobi. Osim toga, kada prilazimo nepoznatoj osobi u trgovini ili klubu, ne možemo znati koje je ona seksualne orijentacije, je li u vezi ili čak braku te je li zainteresirana za nas. Algoritmi koje koriste aplikacije za upoznavanje minimaliziraju ovu neizvjesnost, a s obzirom da neke, poput *Tindera*, omogućavaju kontaktiranje samo onih korisnika koji su nas „svajpali“, odnosno izjasnili se da im se sviđamo na temelju fotografije i kratkog opisa, prisutan je i čimbenik uzajamne privlačnosti.

Drugi istraživački problem bio je opisati na koje načine mladi u dobi od 18 do 25 godina započinju romantične odnose. Nakon što se upoznaju, dvoje mladih koji osjećaju međusobnu privlačnost, bez obzira koje su seksualne orijentacije, mogu se upustiti u seks za jednu noć, odnosno imati jednokratni seksualni odnos. Ovisno o tome što trenutno žele u životu i koliko su „kliknuli“ s partnerom, dvoje mladih nakon toga može prekinuti kontakt ili pak razviti svoj odnos u neki suvremeni, neformalni oblik hodanja: poziv na seks, seks bez obaveza, a ako se sprijatelje i prijateljstvo s povlasticama. Sve ove odnose mogu započeti i ako se poznaju otprije. Također, svi

navedeni odnosi mogu rezultirati vezom, iako je vjerojatnije da će završiti prekidom. Druga mogućnost je tradicionalniji obrazac hodanja po kojem dvoje mladih počne izlaziti na spojeve, odnosno hodati, pri čemu izlaženju na spojeve najčešće prethodi dopisivanje putem društvenih mreža. Tek nakon što se bolje upoznaju, upuštaju se u seksualni odnos. Opisana shema razvoja suvremenih romantičnih odnosa prikazana je na Slici 2.

Slika 2. Shematski prikaz suvremenih oblika hodanja među mladima u dobi od 18 do 25 godina u Republici Hrvatskoj.

Mladi u Republici Hrvatskoj podjednako su skloni tradicionalnom hodanju, koliko i suvremenim, neformalnim oblicima hodanja, što ne čudi s obzirom da brojni autori (vidi Kan i Cares, 2006; Erber i Erber, 2018) navode kako danas postoje mnogobrojni, raznoliki oblici hodanja. Također, mladi navode kako se rjeđe spetljaju s osobom koja im se sviđa tako da bi voljeli biti u vezi s njom, što je nalaz koji je Bogle (2008) dobila u istraživanju provedenom među američkim studentima. Ono što nije u skladu s literaturom je to kako milenijalci tipično započinju romantičnu vezu. Naime, mladi u Republici Hrvatskoj i dalje smatraju da je tipični obrazac onaj koji odgovara scenariju o tradicionalnom hodanju što su ga u svom istraživanju utvrdile Holmberg i MacKenzie (2002), no ne onom opisanom u američkim medijima, a prema kojemu mladi više ne idu na spojeve (Em & Lo, 2017).

Zapravo, tipični obrazac hodanja među hrvatskom mladeži sličniji je obrascu koji percipiraju da je bio uobičajen u generaciji njihovih roditelja nego američkom

obrascu. Sudionici štoviše smatraju da se njihovi partnerski odnosi danas ne razlikuju mnogo od odnosa koje su njihovi roditelji imali u ranoj mladosti. Glavna razlika koju navode je korištenje suvremene tehnologije, što uključuje i društvene mreže i aplikacije za upoznavanje. Mladi se danas mnogo lakše upoznaju te stoga lakše donose odluku o prekidu s trenutnim partnerom, no istovremeno propuštaju informacije koje dobivamo komunikacijom licem u lice, što je u skladu s literaturom (Finkel i sur., 2012), a može objasniti zašto mladi smatraju da su njihovi roditelji bolje poznavali svoje partnere, ali i češće ostajali u nekvalitetnim odnosima s njima. Druga razlika koju sudionici navode je kako su se romantični odnosi njihovih roditelja brže razvijali, odnosno da su u kraćem periodu prolazili ključne korake u razvoju odnosa i donosili odluku o ulasku u brak. Ta je razlika zapravo očekivana s obzirom da je Gallupovo istraživanje pokazalo kako je 59% mladih u dobi od 18 do 29 godina trenutno slobodno (Fleming, 2014), premda 56% njih želi brak jednom u budućnosti (Newport i Wilke, 2013). Čini se da mladi danas žele ekskluzivne romantične veze i brak kao i mladi u generacijama prije njih, no u nešto kasnijoj životnoj dobi, najčešće u tridesetima.

Suprotno nalazima iz literature, mladi smatraju da su se njihovi roditelji u podjednakoj mjeri upuštali u neformalne odnose u kojima je naglasak bio na zadovoljenju seksualnih potreba. Ovaj nalaz upućuje na univerzalnost neformalnih oblika hodanja, što je zapravo u skladu sa Sternbergovom triangularnom teorijom ljubavi. Naime, prema Sternbergu (1986) razlikujemo osam vrsta ljubavi, odnosno sedam vrsta u kojima je prisutna najmanje jedna komponenta ljubavi: prisnost, strast ili odluka o obvezivanju. Kod tradicionalnog hodanja partneri vjerojatno osjećaju svidanje, odnosno prisnost, ili romantičnu ljubav koja je kombinacija prisnosti i strasti, a s vremenom potpunu ljubav koja je kombinacija prisnosti, strasti i odluke o obvezivanju ili ispraznu ljubav ako su u nezadovoljavajućem odnosu u kojem ih za partnera veže samo odluka o obvezivanju. U neformalnim oblicima hodanja partneri vjerojatno osjećaju zaljubljenost, odnosno strast. Moguće je i da jedan ili čak oba partnera u neformalnom odnosu osjećaju prividnu ljubav, odnosno kombinaciju strasti i odluke o obvezivanju, što znači da će odnos tih partnera biti ekskluzivan, premda vjerojatno neće uključivati emocionalnu komponentu. Zaključno, po mišljenju mladih u ovom istraživanju, razlika u odnosu na ranije generacije je samo u tome što se danas otvorenije govori o neformalnim oblicima hodanja i što oni dobivaju posebne nazive.

Ovim radom željeli smo utvrditi i kako mladi u dobi od 18 do 25 godina definiraju svoj odnos s partnerom te koji su ključni koraci u tom odnosu koji dovode do trajne i stabilne veze. Odnos, bilo da je riječ o tradicionalnom hodanju ili nekom neformalnom obliku, definira se razgovorom između partnera. Budući da su sudionici naveli kako je definiranje odnosa važnije kod neformalnih oblika hodanja, možemo pretpostaviti da još uvijek ne postoji jasan scenarij o tome što podrazumijeva poziv na seks, što seks bez obaveza, a što prijateljstvo s povlasticama, odnosno kako se ovi odnosi međusobno razlikuju. Scenarij za tradicionalno hodanje je, s druge strane, jasan i uključuje korake poput pronalaženja zajedničkih aktivnosti, upoznavanja partnerovih prijatelja i obitelji, seksualnog odnosa i zajedničkog putovanja, odnosno korake koje sadrži i scenarij utvrđen u istraživanju Holmbergove i MacKenzie (2002).

Konačno, zanimalo nas je utječu li suvremeni oblici hodanja na zadovoljstvo mladih sobom i vlastitim odnosima. Mladi su složni u tome da utječu, što ne čudi s obzirom da imati romantičnog partnera znači zadovoljiti potrebu za intimnošću, seksualne potrebe, potrebu za emocionalnom uključenošću, potrebu za druženjem, potrebu za sigurnošću i potrebu za osjećajem vlastite vrijednosti (Drigotas i Rusbult, 1992). Hoće li utjecaj neformalnih odnosa imati povoljan ili nepovoljan utjecaj na psihološku dobrobit pojedinca prvenstveno ovisi o tome koje potrebe trenutno ima i jesu li one zadovoljene u tom odnosu. Moguće je da mlada osoba u trenutku kada, primjerice, završava školovanje i započinje karijeru ne osjeća potrebu za intimnošću, ali osjeća seksualne potrebe, koje su primarne, te se stoga upušta u seksualne odnose s partnerima s kojima ne želi započeti romantični odnos. Ako osim seksualnih potreba osjeća i potrebu za sigurnošću, moguće je da će započeti stabilniji odnos poput seksa bez obaveza ili čak prijateljstvo s povlasticama ako uz ove dvije osjeća i potrebu za druženjem. Problem nastaje kad pojedinac osjeća potrebe koje može zadovoljiti samo romantična veza, ali iz nekog razloga pristaje na manje formalan odnos. Mladi smatraju kako to smanjuje samopoštovanje pojedinca i izaziva osjećaj manje vrijednosti, što nije u skladu s nalazima koje je Weitbrecht (2017) dobila u svom istraživanju s obzirom da je ona utvrdila da ne dolazi do promjene u samopoštovanju, već do povećanja broja depresivnih simptoma. Weitbracht (2017) nije utvrdila niti moderatorski utjecaj motiva, no s obzirom da je istraživala promjene na pojedincu nakon što se spetlja s nekim, a ne s obzirom na oblike hodanja identificirane ovim istraživanjem, trebali bismo na

hrvatskom uzorku provjeriti kako suvremeni oblici hodanja utječu na samopoštovanje, ali i izraženost simptoma anksioznosti i depresivnosti. Naime, narušeno samopoštovanje dugoročno može rezultirati nezadovoljstvom sobom i svojim životom, dok simptomi anksioznosti i depresivnosti mogu ometati svakodnevno funkcioniranje, ali i ukazivati na postojanje psihičkog poremećaja. Sudionici smatraju da se mladi danas radije upuštaju u neformalne oblike hodanja ne samo zato što ne osjećaju potrebu za intimnošću, već i zato što ih je strah emocionalno se povezati s partnerom. To znači da osjećaju potrebu za emocionalnom bliskošću, no ne zadovoljavaju je, što može biti frustrirajuće. Kako bismo spriječili navedene posljedice i pružili mladima prikladnu psihološku podršku, iznimno je važno razumjeti zašto se upuštaju u suvremene oblike hodanja i kako točno oni na njih djeluju. Prednosti i nedostaci ovih ponašanja, koji ujedno predstavljaju moguća objašnjenja, kao i posljedice ovih oblika hodanja, sumirani su u Prilogu 3.

Metodološka ograničenja i buduća istraživanja

Premda je ovo kvalitativno istraživanje pažljivo provedeno, ono ima nekoliko metodoloških ograničenja. Cilj istraživanja bio je opisati odnose među mladima u Republici Hrvatskoj, no uzorak su činili mladi koji trenutno žive u Zagrebu, zbog čega nije opravdano generalizirati dobivene nalaze na mlade u drugim dijelovima Republike Hrvatske, no možemo govoriti o općenitom trendu koji mladi u Zagrebu percipiraju. Buduća istraživanja trebala bi obuhvatiti i mlade u drugim dijelovima države, osobito onim ruralnim. Nadalje, sudionici su bili u dobi između 20 i 25 godina, i iako su iznijeli svoje viđenje partnerskih odnosa u dobi od 18-19 godina, u buduća istraživanja bilo bi dobro uključiti mlade ove dobi. Konačno, zbog poteškoća s organizacijom termina fokusnih grupa, na nekim fokusnim grupama dva su se sudionika međusobno poznavala, a na jednoj fokusnoj grupi jedan je sudionik zakasnio, no dojma smo da se niti jedno od navedenog nije odrazilo na iskrenost sudionika.

S obzirom na važnost partnerskih odnosa u našim životima i brojnost potreba koje njima zadovoljavamo, razumijevanje suvremenih oblika hodanja i to u životnoj dobi kad smo u fazi uspostavljanja intimnih odnosa iznimno je važno. Stoga bi ovo kvalitativno istraživanje trebalo biti samo podloga za buduća istraživanja, kojima bi se utvrdila učestalost pojedinih oblika romantičnih odnosa na većem i reprezentativnijem

uzorku, pri čemu bi bilo zanimljivo proučiti vrijede li utvrđeni obrasci i za homoseksualnu i biseksualnu populaciju. Također bi bilo dobro utvrditi scenarije koje mladi u Republici Hrvatskoj dijele o tradicionalnoj vezi, ali još važnije o neformalnim odnosima: pozivu na seks, seksu bez obaveza i prijateljstvu s povlasticama. Konačno, u budućim istraživanjima trebali bismo utvrditi razloge zbog kojih se mladi upuštaju u pojedine oblike suvremenog hodanja i koje potrebe njima zadovoljavaju, ali i ispitati povezanost učestalosti upuštanja u pojedine oblike hodanja i različitih indikatora psihološke dobrobiti, primjerice samopoštovanja, usamljenosti ili kvalitete života, kao i mogući moderatorski utjecaj potreba na ovu povezanost. Sve navedeno omogućilo bi nam da bolje razumijemo romantične odnose u koje se mladi upuštaju, a u konačnici i da uspješnije komuniciramo s njima i osnažimo ih.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je opisati suvremene oblike hodanja koji se javljaju među mladima u dobi od 18 do 25 godina u Republici Hrvatskoj, uzimajući u obzir društvene čimbenike, kao i utvrditi zadovoljstvo mladih ovim odnosima. Utvrđeni trendovi pokazuju kako mladi, nakon što se upoznaju u svakodnevnom okruženju ili preko prijatelja i osjete međusobnu privlačnost, mogu izabrati dva smjera kojim će njihov odnos krenuti: jedan smjer naglašava tjelesnu bliskost i rezultira neformalnim odnosima, kao što su poziv na seks ili seks bez obaveza, dok drugi smjer naglašava emocionalnu bliskost koja s vremenom vodi tjelesnoj bliskosti, što je zapravo opis tradicionalnog hodanja. Dvoje prijatelja može pak započeti prijateljstvo s povlasticama u kojem je osim tjelesne bliskosti prisutna i emocionalna, no ona je manjeg intenziteta nego kod klasičnog hodanja. Pritom u svim navedenim odnosima značajnu ulogu igraju društvene mreže, što je glavna razlika između romantičnih odnosa danas i odnosa koje su održavali mladi u starijim generacijama. S obzirom da ovisno o trenutnim životnim okolnostima možemo osjećati različite potrebe, šarolika lepeza partnerskih odnosa zapravo nam omogućava da zadovoljimo upravo one koje su trenutno izražene. Međutim, ako odnos s partnerom ne zadovoljava naše potrebe, ne samo da smo nezadovoljni, već se možemo osjećati iskorišteno i nepoželjno. Stoga razumijevanje suvremenih oblika hodanja u dobi od 18 do 25 godina ima važne implikacije za savjetodavni rad s mladima.

Literatura

- Arnett, J.J. (2000). Emerging Adulthood: A Theory of Development From the Late Teens Through the Twenties. *American Psychologist*, 55, 469-480.
- Aronson, E., Wilson, T.D. i Akert, E.M. (2005). *Socijalna psihologija*. Zagreb: Mate.
- Berk, L. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Bogle, K.A. (2008). *Hooking Up: Sex, Dating and Relationships on Campus*. New York: New York University Press.
- Coontz, S. (2005). *Marriage, a History: How Love Conquered Marriage*. New York: Penguin Books.
- Coontz, S. (2004). The World Historical Transformation of Marriage. *Journal of Marriage and Family*, 66, 974-979.
- Dion, K.L. i Dion, K.K. (1993). Gender and Ethnocultural Comparisons in Styles of Love. *Psychology of Women Quarterly*, 17, 463-473.
- Drigotas, S.M. i Rusbult, C.E. (1992). Should I stay or should I go? A dependence model of breakups. *Journal of Personality and Social Psychology*, 62, 62–87.
- Em & Lo (2017). *Dating's Dead, Long Live These 10 Millennial Mating Patterns*. https://www.huffingtonpost.com/em-and-lo/datings-dead-long-live-th_b_9574582.html (3.1.2018.)
- Erber, R. i Erber, M.W. (2018). *INTIMATE RELATIONSHIPS Issues, Theories, and Research*. New York: Routledge.
- Eurostat (2015). *Being young in Europe today*. Luxembourg: Publications Office of the European Union. Preuzeto sa: <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/3217494/6776245/KS-05-14-031-EN-N.pdf/18bee6f0-c181-457d-ba82-d77b314456b9> (10.4.2018.)
- Finkel, E.J., Eastwick, P.W., Karney, B.R., Reis, H.T. i Sprecher, S. (2012). Online Dating: A Critical Analysis From the Perspective of Psychological Science. *Psychological Science in the Public Interest*, 13, 3-66.

- Fleming, J. (2014). *Gallup Analysis: Millennials, Marriage and Family*. Preuzeto sa: <http://news.gallup.com/poll/191462/gallup-analysis-millennials-marriage-family.aspx> (18.4.2018.)
- Furman, W. i Shaffer Hand, L. (2006). The Slippery Nature of Romantic Relationships: Issues in Definition and Differentiation. U Crouter, A.C. i Booth, A. (Ur.), *Romance and Sex in Adolescence and Emerging Adulthood: Risks and opportunities*. Mahwah: Lawrance Erlbaum Associates.
- Fox, J. i Anderegg, C. (2014). Romantic Relationship Stages and Social Networking Sites: Uncertainty Reduction Strategies and Perceived Relational Norms on Facebook. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 17, 685-691.
- Gao, G. (2001). Intimacy, passion, and commitment in Chinese and US American romantic relationships. *International Journal of Intercultural Relations*, 25, 329-342.
- Hendrick, C. i Hendrick, S. (1986). A Theory and Method of Love. *Journal of Personality and Social Psychology*, 50, 392-402.
- Holmberg, D. i MacKenzie, S. (2002). So far, so good: Scripts for romantic relationship development as predictors of relational well-being. *Journal of Social and Personal Relationships*, 19, 777-796.
- Kan, M.L. i Cares, A.C. (2006). From „Friends with Benefits“ to „Going Steady“: New Directions in Understanding Romance and Sex in Adolescence and Emerging Adulthood. U Crouter, A.C. i Booth, A. (Ur.), *Romance and Sex in Adolescence and Emerging Adulthood: Risks and opportunities*. Mahwah: Lawrance Erlbaum Associates.
- Kraut, R., Kiesler, S., Boneva, B., Cummings, J., Helgeson, V. i Crawford, A. (2002). Internet Paradox Revisited. *Journal of Social Issues*, 58, 49-74.
- Matthews, H. (2017). „The History of Online Dating” – (A Timeline From Paper Ads to Websites). Preuzeto sa: <http://www.datingadvice.com/online-dating/history-of-online-dating> (19.4.2018.)

- Murdoch, C. (2017). *Move over, ghosting. Submarining is the hot new way to be a jerk*. Preuzeto sa: <https://mashable.com/2017/09/27/submarining-dating-trend-slang/#fjPRgcAXakq3> (19.4.2018.)
- Newport, F. i Wilke, J. (2013). *Most in U.S. Want Marriage, but Its Importance Has Dropped*. Preuzeto sa: <http://news.gallup.com/poll/163802/marriage-importance-dropped.aspx> (18.4.2018.)
- Schaie, K.W. i Willis, S.L. (2001). *Psihologija odrasle dobi i starenja*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Shah, S. (2016). *The history of social networking*. Preuzeto sa: <https://www.digitaltrends.com/features/the-history-of-social-networking/> (19.4.2018.)
- Simpson, J.A. i Harris, B.A. (1994). Interpersonal Attraction. U Weber, A.L. i Harvey, J.H. (Ur.), *Perspectives on close relationships* (str. 45-66). Boston: Allyn and Bacon.
- Sternberg, R.J. (1986). A Triangular Theory of Love. *Psychological Review*, 93, 119-135.
- Šverko, D. (2008). Emocije u kontekstu dimenzija individualizma i kolektivizma. *Društvena istraživanja*, 6, 1089-1105.
- Tomljenović, Lj. i Stilin, A. (2012). *Istraživanje Hofstedeovih kulturalnih dimenzija na uzorku studenata poduzetništva*. Preuzeto sa: https://bib.irb.hr/datoteka/718585.Istrazivanje_Hofstedovih_kulturalnih_dimenzija_Tomljenovic_Stilin.doc (17.4.2018.)
- Triandis, H. (1996). The Psychological Measurement of Cultural Syndromes. *American Psychologist*, 51, 407-415.
- Weitbrecht, E.M. (2017). *Investigating Short-term Effects of Hooking Up on the Well-being of Emerging Adult College Students*. Neobjavljeni doktorski rad. Cincinnati: University of Cincinnati.

Prilog 1

Podsjetnik za razgovor

Uvodni dio:

- predstavljanje moderatora
- objašnjenje cilja istraživanja
- objašnjenje svrhe snimanja i povjerljivost
- pravila grupne rasprave: slobodno izražavanje mišljenja, govoriti jedan po jedan, isključiti mobitele
- predstavljanje sudionika: ime, dob, radni status, jesu li u vezi

1. Upoznavanje potencijalnih romantičnih partnera

- Kako ste upoznali svog sadašnjeg partnera/icu? A prijašnje?
- Kako su se upoznali Vaši prijatelji i poznanici koji su sada u vezi?
- Koristite li Vi i Vaši prijatelji aplikacije kao što su *Tinder* ili *Badoo* za upoznavanje potencijalnih partnera? Koliko često, prema vašem iskustvu, osobe koje se upoznaju putem ovih aplikacija završe u dugoj i stabilnoj vezi?

2. Započinjanje romantičnog odnosa

- Kako danas započinju romantični odnosi među mladima u dobi od 18 do 25 godina?
- U kojem ste od navedenih odnosa Vi bili? U kojima od navedenih odnosa su bili vaši prijatelji?

Ako sudionici opišu tradicionalni scenarij hodanja:

- Sada ste opisali kako izgleda tipična veza. Je li to jedini oblik romantičnog odnosa koji mladi danas održavaju? Kakvi još oblici postoje? (*talking, hooking up, fuck buddy, prijatelji s povlasticama...*)

Ako opišu suvremene oblike romantičnih odnosa:

- Kako nazivate te odnose?
- Mogu li navedeni odnosi prerasti u vezi? Na koji način?

3. Definiranje i razvoj romantičnog odnosa

- Na koji način partneri definiraju da su u vezi?
- Što su neki ključni koraci u odnosu koji povećavaju bliskost i povezanost partnera, odnosno vode do trajne i stabilne veze?

4. Percipirane razlike u romantičnim odnosima među generacijama

- Koje su najveće razlike u vezama danas u odnosu na generaciju naših roditelja?
- Što mislite, što je uzrok razlika koje ste naveli?

5. Zadovoljstvo sobom i suvremenim oblicima hodanja

- Utječu li suvremeni oblici hodanja na naše zadovoljstvo sobom? Na koji način?
- Utječu li suvremeni oblici hodanja na naše zadovoljstvo odnosom s partnerom?

Ako sudionici neće znati što odgovoriti:

- Koje bi bile prednosti suvremenih oblika hodanja?
- Koji bi bili nedostaci suvremenih oblika hodanja?

Završni dio:

- Jesam li nešto propustila pitati, a smatrate važnim za ovu temu?
- Zahvala na sudjelovanju

Prilog 2

Popis suvremenih oblika hodaanja u dobi od 18 do 25 godina

Neformalni spojevi: izlasci dvoje mladih koji uključuju piće, večeru, odlazak u kino, druženje kod kuće ili izlazak u noćni klub. Neformalni spojevi karakteristični su za tradicionalno hodaanje, a ponekad im prethodi dopisivanje putem društvenih mreža.

Otvorena veza: veza s više partnera istovremeno, pri čemu su svi uključeni u odnos svjesni da postoji više partnera. Različiti partneri mogu zadovoljavati različite potrebe pojedinca.

Prijatelj s povlasticama (eng. *friends with benefits*): dvoje mladih se druži, nasamo ili u zajedničkom društvu, ali imaju i seksualne odnose.

Seks bez obaveza (eng. *fuck buddy*): dvoje mladih, koji su najčešće poznanici, imaju seksualne odnose. Pritom se trude ne osjećati emocionalnu privrženost prema partneru te nemaju s tom osobom dugoročne planove

Poziv na seks (eng. *booty call*): oblik seksa bez obaveza u kojem dvoje mladih kontaktira jedno drugog isključivo kada žele zadovoljiti seksualne potrebe. Pritom ostvaruju minimalni kontakt, što nije karakteristično za sve partnere koji prakticiraju seks bez obaveza.

Seks za jednu noć: dvoje mladih, koji se ne poznaju ili su se već upoznali, imaju jednokratni seksualni odnos. Naziva se seks za jednu noć jer se najčešće odvija nakon večernjeg izlaska.

Prilog 3

Prednosti i nedostaci suvremenih oblika hodaanja u dobi od 18 do 25 godina

Prednosti

- zabavni i opuštajući
- pomažu u smanjenju stresa
- zadovoljavanje seksualnih potreba
- više slobodnog vremena
- manji društveni pritisak
- lakše ih je prekinuti
- upoznavanje većeg broja potencijalnih partnera

Nedostaci

- zahtijevaju razgovor kojim se odnos definira
- dugoročno osjećaj ispraznosti
- dugoročno nezadovoljstvo vlastitim životnim odlukama
- prenošenje spolno prenosivih bolesti
- osjećaj odbačenosti i iskorištenosti (ako osoba zapravo želi vezu)
- smanjeno samopoštovanje (ako osoba zapravo želi vezu)